

K. DICKENS

Rafał Moczko

Typy edycji *Opowieści wigilijnej* Charlesa Dickensa

Wstępny przegląd

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu,
kontakt: rafal.moczko@umk.pl, ORCID ID: 0000-0003-1287-2888

A Christmas Carol. In Prose. Being a Ghost Story of Christmas Charlesa Dickensa od ponad stu dziewięćdziesięciu lat porusza wyobraźnię czytelników. Nic dziwnego, że powieść doczekała się wielu edycji, przeróbek, wersji skróconych i uproszczonych językowo, wydań komiksowych itp. Celem artykułu nie jest całościowe opisanie niezwykle bogatego i barwnego świata tych edycji. Chciałbym w nim raczej zwrócić uwagę na pewne tendencje, które można zaobserwować w wydawaniu jednego z najsłynniejszych utworów brytyjskiego pisarza. Podstawowym parametrem, który posłuży do podzielenia go na części, jest sposób traktowania, stopień wierności względem tekstu oryginalnego i – w odniesieniu do ilustracji – oryginalnej edycji.

Wydania tłumaczenia całości tekstu

Tę część należy zacząć od poczynienia zastrzeżenia, że w polskich edycjach *A Christmas Carol* funkcjonują równolegle dwa „całościowe” warianty tekstu¹. Przypomnijmy, że oryginalna historia zaczyna się od słów:

¹ B. Hałas, „Opowieść wigilijna” Charlesa Dickensa w świetle serii translatorskiej, w: *Charles Dickens – refleksje, inspiracje, (re)interpretacje*, red. E. Kujawska-Lis i A. Kwiatkowska, Olsztyn 2014, s. 95–105. Por. A. Budrewicz, *Dickens w Polsce. Pierwsze stulecie*, Kraków 2015.

Marley was dead, to begin with. There is no doubt whatever about that. The register of his burial was signed by the clergyman, the clerk, the undertaker, and the chief mourner. Scrooge signed it. And Scrooge's name was good upon 'Change, for anything he chose to put his hand to.

Old Marley was as dead as a door-nail.

Mind! I don't mean to say that I know, of my own knowledge, what there is particularly dead about a door-nail. I might have been inclined, myself, to regard a coffin-nail as the deadest piece of ironmongery in the trade. But the wisdom of our ancestors is in the simile; and my unhallowed hands shall not disturb it, or the Country's done for. You will therefore permit me to repeat, emphatically, that Marley was as dead as a door-nail.

Scrooge knew he was dead? Of course he did. How could it be otherwise?

Scrooge and he were partners for I don't know how many years. Scrooge was his sole executor, his sole administrator, his sole assign, his sole residuary legatee, his sole friend, and sole mourner. And even Scrooge was not so dreadfully cut up by the sad event, but that he was an excellent man of business on the very day of the funeral, and solemnised it with an undoubted bargain².

W pierwszym wariantcie, w którym tłumacze dążą do przekładu całego tekstu, wszystkie zawarte w powyższym fragmencie (i następnych ustępach składających się na opowieść) informacje występują w polskiej wersji językowej. Po informacji, że Marley zmarł, podaniu wykazu osób podpisujących się pod aktem zgonu, rozważeniu sensowności i zasadności używania angielskiego przysłowia „as dead as a doornail”³ narrator wraca do rozważań na temat Scrooge'a i jego relacji z byłym współnikiem. Takie tłumaczenia otrzymaliśmy m.in. od Krystyny Tarnowskiej, która przywołany fragment przełożyła następująco:

A więc zaczniemy od tego, że Marley już nie żył. Okoliczność ta nie nasuwa żadnych wątpliwości. Akt zgonu podpisali: pastor, urzędnik parafii, przedsiębiorca pogrzebowy i główny żałobnik, czyli Scrooge. Podpis zaś Scrooge'a na giełdzie londyńskiej cieszył się zawsze zaufaniem, cokolwiek ów zechciał podpisać.

Stary Marley był martwy jak świek w drzwiach.

Otóż ani myślę twierdzić, jakobym ja osobiście wiedział, dlaczego świek w drzwiach jest czymś szczególnie martwym. Skłonny byłbym raczej uważać świek w trumnie za najbardziej martwy artykuł w handlu żelastwem. Ale w porównaniu tym zawarta jest mądrość naszych przodków i nie wolno mi na taką świętość podnosić niegodnej ręki, gdyż wtedy kraj nasz zejść by mógł na psy. Pozwólcie więc, że powtórzę z naciskiem: Marley był martwy jak świek w drzwiach.

Czy Scrooge wiedział, że Marley nie żyje? Naturalnie! Jakżeby mógł nie wiedzieć? Scrooge i Marley prowadzili wspólnie interesy od nie wiem jak dawna. Scrooge był jedynym wykonawcą jego testamentu, jedynym zarządcą majątku, jedynym spadkobiercą i beneficjentem, jedynym przyjacielem i jedynym człowiekiem, który siedł za jego trumną. Ale widocznie nawet Scrooge nie wziął sobie tak bardzo do serca tego

² Ch. Dickens, *A Christmas Carol. In Prose. Being a Ghost Story of Christmas*, London 1843.

³ Zob. https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/dead_1#dead_idmg_4 (dostęp: 19.03.2025).

smutnego przypadku, gdyż w dniu pogrzebu raz jeszcze dowiódł, jak znakomitym jest kupcem, i uczcił żałobną uroczystość nadzwyczaj korzystną transakcją⁴.

Wariant drugi, krótszy od oryginału, skraca natomiast ten fragment do następującej postaci:

Marley umarł. Umarł przed 7 laty. Nikt o tym nie mógł wątpić, gdyż akt jego śmierci podpisali doktor i proboszcz, pisarz parafialny, a co najważniejsze, wspólnik jego Scrooge, którego podpis, zdaniem wszystkich kupców i bankierów, był pewniejszą gwarancją, niż najlepsza kasa ogniotrwała.

Scrooge i Marley byli wspólnikami od niepamiętnych czasów. Po śmierci Marleya Scrooge został jego spadkobiercą i wykonawcą testamentu, a jak przez całe życie był jedynym jego towarzyszem, tak po śmierci sam jeden szedł na cmentarz za jego trumną⁵.

I choć nie jest to jedyna okrojona wersja tłumaczenia⁶, to jednak przekład autorstwa Cecylii Niewiadomskiej okazuje się jednym z najpopularniejszych tłumaczeń i był wznawiany kilka razy⁷. W chwili obecnej nie znam odpowiedzi na pytanie, czy pominięcie pewnych fragmentów tekstu było inicjatywą tłumaczki, czy korzystała ona przy tłumaczeniu z jakiejś skróconej wersji angielskiej. Tych powstało sporo, a jedna z pierwszych wersji została przygotowana przez Dickensa. Zdaniem Lindy Hopper ukazała się ona w 1867 roku⁸, a według katalogu Biblioteki Kongresu USA i katalogu WorldCat.org w 1868 roku⁹. Inną przygotował J. S. Redfield w 1856 roku¹⁰. Jednak porównanie ich z przekładem Niewiadomskiej (m.in. fakt, że pierwszy akapit jest zgodny z oryginałem) dowodzi, że nie mogły one być podstawą tego tłumaczenia. Zatem informacja o tym, że Marley „umarł przed 7 laty” nie pojawia się w tych wersjach tekstu. Sprawa pozostaje więc nierozstrzygnięta i wymaga dalszych badań.

Pierwsze wydanie
A Christmas Carol
ukazało się
w Londynie
19 grudnia
1843 roku

Oryginalne ilustracje

Pierwsze wydanie *A Christmas Carol* ukazało się w Londynie 19 grudnia 1843 roku¹¹. Zostało sprzedane w ciągu pięciu dni, a cieszyło się taką popularnością, że w roku następ-

⁴ K. Dickens, *Opowieści wigilijne. Kołęda. Dzwony. Świerszcz za kominem. Bitwa o życie. Nawiedzony*, tłum. K. Tarnowska, Warszawa 1958. Por. m.in. idem, *Noc wigilijna. Dzwony*, tłum. anonimowe, Lwów 1990; idem, *Noc wigilijna. Opowieść fantastyczna*, tłum. anonimowe, Warszawa [1913]; idem, *Opowieść wigilijna*, tłum. A. Zuchora, Warszawa 1994; idem, *Opowieść wigilijna*, tłum. M. Filipczuk, Kraków 2003; idem, *Opowieść wigilijna*, tłum. G. A. Lewis, Bielsko-Biała 2004; idem, *Opowieść wigilijna*, tłum. A. Polkowski, Poznań 2007.

⁵ Idem, *Wigilia Bożego Narodzenia*, tłum. C. N[iewiadomska], Warszawa 1909, s. 3 (pisownia uwspółcześniona).

⁶ Zob. np. *Hymn Bożego Narodzenia. Nowella [!] Karola Dickensa. Przekład Zofii Sokołowskiej*, „Dodatek do nr 210 serii III »Tygodnika Ilustrowanego«” 1880, S. 3, t. 9, s. 1–4. Kolejne części ukazywał się w: „Dodatku do nr 211”, s. 5–8; „Dodatku do nr 212”, s. 9–12; „Dodatku do nr 213”, brak numeru strony.

⁷ Zob. m.in. Ch. Dickens, *Opowieść wigilijna*, tłum. C. N., Akapit Press, Łódź 1997; idem, *Opowieść wigilijna*, tłum. C. N., Wydawnictwo Siedmioróg, Wrocław 2000; idem, *Opowieść wigilijna*, tłum. C. N., Oficyna Wydawnicza „Promocja”, Wrocław 2003; idem, *Opowieść wigilijna*, tłum. C. N., Wydawnictwo Siedmioróg, Wrocław 2007; idem, *Wigilia Bożego Narodzenia*, tłum. C. Niewiadomska, Wydawnictwo „Armoryka”, Sandomierz 2014.

⁸ L. Hooper, *A Little Book about "A Christmas Carol" by Charles Dickens*, Berkeley 1993, s. 50.

⁹ Ch. Dickens, *A Christmas Carol. By Charles Dickens. As Condensed by Himself, for His Readings. With an Illustration by S. Eyt-inge, Jr.*, Boston 1868. Zob. wersję PDF dostępną w Google Books: https://books.google.pl/books/about/A_Christmas_Carol_By_Charles_Dickens_As.html?id=0qFkAAAAcAAJ&redir_esc=y (dostęp: 19.03.2025).

¹⁰ Idem, *Tiny Tim, Dot and the Fairy Cricket from the Christmas Stories*, [ed. J. S. Redfield], New York [1856].

¹¹ Idem, *A Christmas Carol. In Prose. Being a Ghost Story of Christmas*, London 1943.

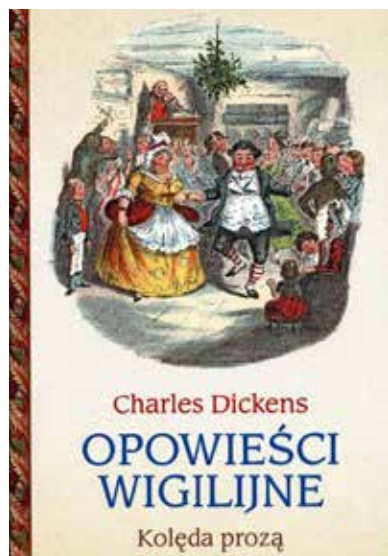
nym historia ta doczekała się trzynastu kolejnych wydań oraz publikacji nielegalnych, naruszających prawa autorskie Dickensa. Do popularności utworu przyczyniły się – obok znakomitego tekstu – także ilustracje Johna Leecha¹². Zachowana korespondencja poświadczająca, że cztery całostronicowe rysunki w kolorze i cztery czarno-białe drzeworyty stanowiły przedmiot uzgodnień między autorem a rysownikiem¹³. Te pierwsze do dziś są powielane (zarówno w tekście, jak i na okładkach) w kolejnych polskich edycjach, przy czym największym powodzeniem cieszą się dwie z nich (zob. il. 1–2), niekiedy łączone (zob. il. 3–4).

Il. 1. J. Leech, *Mr. Fezziwig's Ball*. Źródło: <https://dickens.ucsc.edu/resources/teachers/carol/illustrations.html> (dostęp: 19.03.2025)

Il. 2. L. Leech, *The Second of the Three Spirits or Scrooge's Third Visitor*. Źródło: <https://dickens.ucsc.edu/resources/teachers/carol/illustrations.html> (dostęp: 19.03.2025)

Il. 3. Okładka edycji: Ch. Dickens, *Opowieści wigilijne. Kolęda prozą*, tłum. J. Łoziński, Poznań 2014

Il. 4. Okładka edycji: Ch. Dickens, *Opowieść wigilijna*, tłum. anonimowe, oprac. Z. Rylukowska, Warszawa 1997

¹² John Leech (1817–1864), angielski rysownik i karykaturzysta, współpracownik brytyjskiego tygodnika satyrycznego „Punch”; G. N. Ray, *John Leech (1817–1864)*, w: idem, *The Illustrator and the Book in England: From 1790 to 1914*, Dover–New York 1991, s. 82–86.

¹³ Zob. *The Illustrations* (The Dickens Project), <https://dickens.ucsc.edu/resources/teachers/carol/illustrations.html> (dostęp: 19.03.2025).

Wersje skrócone

Opowieść wigilijna wydawana w wersjach skróconych, dopasowanych do możliwości percepcyjno-językowych młodego odbiorcy, przyjmuje różne formy. Wśród edycji polskich jedną z najkrótszych udostępniło wydawnictwo Siedmioróg¹⁴ – liczy ona szesnaście stron, na których dominują ilustracje, a tekst na jednej stronie nie przekracza objętości pięćdziesięciu słów. Fabuła została zredukowana do ukazania zziębniętego kancelisty, odmowy przez Scrooge’a przyjęcia zaproszenia na święta, przybycia ducha Marleya, a następnie trzech duchów świątecznych i zmiany zachowania starego skąpca. Ilustracje także zostały dopasowane do odbiorcy – najmroczniejsza, trzecia nocna zjawa prezentuje się całkiem przyjaźnie (zob. il. 5).

Choć w tej edycji nie zamieszczono informacji o autorstwie ilustracji, to można je przypisać Arturowi Piątkowi, który został wymieniony w liczącym osiemdziesiąt osiem stron wydaniu z 2012 roku¹⁵. Co ciekawe, większość postaci wygląda tak samo, choć akurat trzeci duch prezentuje się odmiennie (zob. il. 6).

Podobnie rzecz się przedstawia w odniesieniu do dwóch edycji wydawnictwa IBIS. Wydanie w serii „Zaczarowana klasyka” liczy trzydzieści dwie strony¹⁶ i zostało opatrzone ilustracjami niewymienionej Małgorzaty Goździewicz, której autorstwo możemy ustalić dzięki porównaniu tej edycji z pełnym wydaniem tekstu z 2024 roku, które ukazało się w serii „Klasyka młodego czytelnika”¹⁷. Tu zmian w ilustracjach nie obserwujemy, a ich charakter, większy stopień realizmu, mniej komiksowa kreska pozwalają wysnuć przypuszczenie, że wydanie „Zaczarowanej klasyki” jest adresowane do nieco starszego odbiorcy niż w książkach wydawnictwa Siedmioróg (zob. il. 7).

Wymienione edycje wyróżniają się wśród innych tym, że tak ważne dla młodego odbiorcy ilustracje zostały przygotowane przez współpracowników polskiego wydawnictwa. Inne strategie wydawnicze obejmują m.in. wykorzystywanie ilustracji ze... stocków internetowych. Tak postąpiło Wydawnictwo Arystoteles¹⁸, przedstawiając historię Scrooge’a na czterdziestu ośmiu stronach (ponownie nie wiadomo przez kogo). Wydanie opatrzone grafikami pobranymi ze strony www.shutterstock.com. To tłumaczy, dlaczego ilustracje przygotowano w różnych stylach, a trzeci duch wygląda jak cień... hrabiego Draculi (zob. il. 8).

W innym wydaniu (wersja „b”)¹⁹, obok ponownie podanej informacji o korzystaniu z zasobów internetowych, dopisano nazwisko ilustratora: Jarosława Żukowskiego. Niestety nie wiadomo, które ilustracje zostały przez niego przygotowane, tym bardziej że 90% z nich powtórzone z przywołanego powyżej wydania (wersji „a”).

Jednak najczęstszą strategią wydawców drukujących adresowane do młodego odbiorcy wersje skrócone jest przygotowywanie polskich przekładów edycji zagranicznych. Wówczas polski czytelnik otrzymuje tłumaczenie wersji „opowiedzianej na nowo” (ang. *retold*) opatrzone ilustracjami sporządzonymi dla wydań oryginalnych.

¹⁴ Ch. Dickens, *Opowieść wigilijna*, oprac. T. Michałowska, Wrocław 2020.

¹⁵ Idem, *Opowieść wigilijna*, tłum. T. Michałowska, Wrocław 2012.

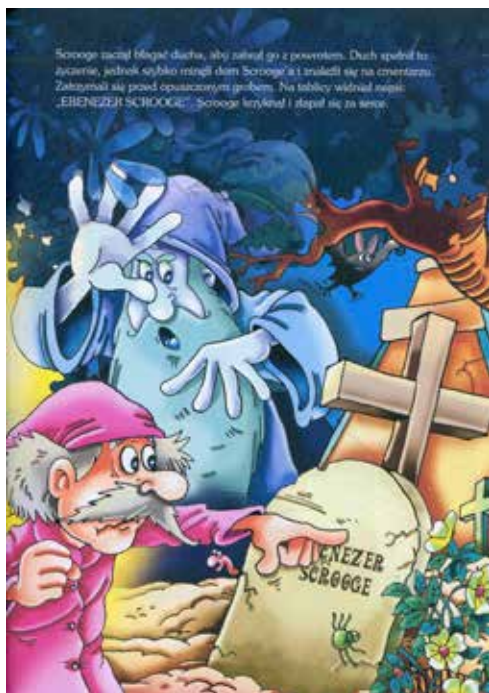
¹⁶ Idem, *Opowieść wigilijna*, Żychlin [2015]. Nie podano, kto jest autorem skróconej wersji tekstu.

¹⁷ Idem, *Opowieść wigilijna*, tłum. A. Zachora, Konin 2024.

¹⁸ Idem, *Opowieść wigilijna*, Warszawa [s.a.]. Z racji tego, że w tekście przywołuję dwa wydania przygotowane przez PHW Arystoteles, oba bez oznaczenia roku wydania, różnicuję je za pomocą liter. Zatem to jest wersja „a”.

¹⁹ Idem, *Opowieść wigilijna*, Warszawa [s.a.].

Tak postąpiło m.in. wydawnictwo Olesiejuk²⁰, wydawnictwo Frajda²¹ oraz wydawnictwo Tandum²² (zob. il. 9–10).

Il. 5. Ch. Dickens, *Opowieść wigilijna*, oprac. T. Michałowska, Wrocław 2020, s. 13

Il. 6. Ch. Dickens, *Opowieść wigilijna*, tłum. T. Michałowska, Wrocław 2012, s. 73

Il. 7. Ch. Dickens, *Opowieść wigilijna*, Żychlin [2015], s. 23

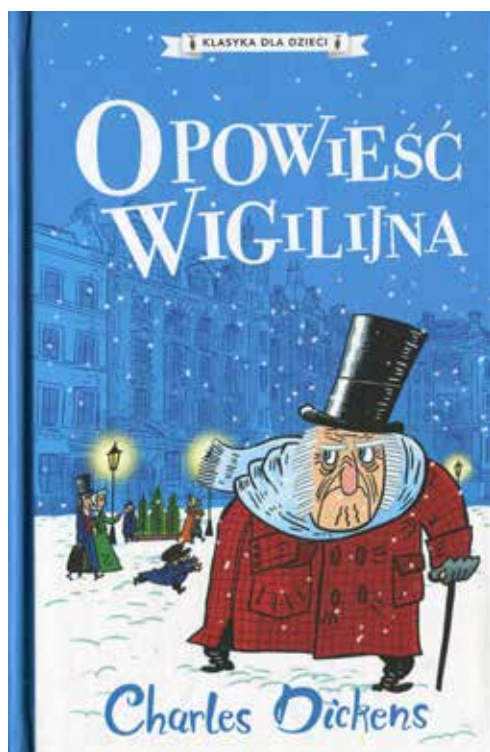
Il. 8. Ch. Dickens, *Opowieść wigilijna*, Warszawa [s.a.], s. 43

²⁰ *Opowieść wigilijna. Opracowanie powieści Karola Dickensa, przeznaczone dla młodych czytelników*, tłum. E. Mierzińska, Ożarów Mazowiecki 2007. Tekst skrócony przygotował Madé, a ilustracje Van Gool.

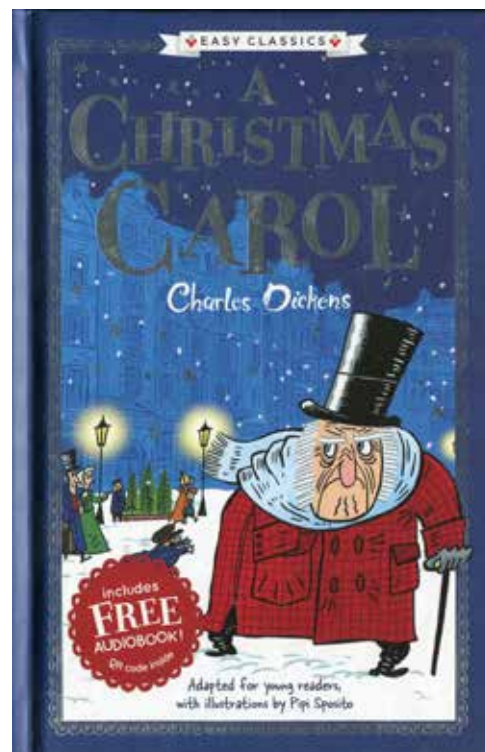
²¹ Ch. Dickens, *Opowieść wigilijna*, tłum. G. Woźniak, Poznań 2023. Tekst skrócony przygotował Jeremy Hauck, a ilustracje Maïté Schmitt.

²² Idem, *Opowieść wigilijna*, adaptacja P. Gooden, tłum. M. Patryas, ilustracje P. Sposito, Piaseczno 2021.

Warto także zwrócić uwagę na dwie edycje, które powielając powyższy schemat, wyróżniają się spośród pozostałych wydań dodatkowymi rozwiązaniami. Mowa tu m.in. o edycji Hachette, w której opowiedziana na dwudziestu czterech stronach historia została opatrzona ilustracjami przywołującymi skojarzenia z kreskówkami (zob. il. 11). I choć z tego wydania czytelnik nie ma szansy dowiedzieć się, kto jest autorem pierwotnej wersji tekstu, ani tego, kto opracował jego wersję uproszczoną²³, to jednak należy dodać, że wydanie to zostało wzbogacone o plastikową figurkę Scrooge’a, która umieszczona na specjalnym głośniku powoduje uruchomienie dźwięku (niestety nie udało mi się ustalić jakiego) (zob. il. 12).

Il. 9. Ch. Dickens, *Opowieść wigilijna*, adaptacja P. Gooden, tłum. M. Patryas, ilustracje P. Sposito, Piaseczno 2021

Il. 10. Ch. Dickens, *A Christmas Carol*, adapted by P. Gooden, illustrations by P. Sposito, Leicester 2023 (wyd. 1 – 2020)

Walory dźwiękowe wzbogacają także edycję²⁴ przygotowaną przez Wydawnictwo Wilga²⁵. Historia opowiedziana na dwudziestu dziewięciu stronach zawiera wytłuszczone słowa kluczowe, a umieszczony obok tekstu głośnik wyposażony w kolorowe przyciski umożliwia odtworzenie w trakcie lektury różnych dźwięków, takich jak: przeliczanie monet, jęczenie ducha Marleya, melodia walca, gwar radosnego spotkania, odgłos towarzyszący pojawieniu się trzeciego ducha, wesoła melodia wtórująca przybyciu Scrooge’a do domu siostrzeńca (zob. il. 13).

²³ *Opowieść wigilijna*, oprac. Estudio Fénix, tłum. A. Paleta, Warszawa 2021.

²⁴ Gwoli ścisłości należy odnotować, że przywołana wcześniej edycja wydawnictwa Siedmioróg z 2012 roku zawierała dodatek w postaci płyty CD ze słuchowiskiem radiowym w adaptacji i reżyserii Łukasza Lewandowskiego.

²⁵ Ch. Dickens, *Opowieść wigilijna*, adaptacja S. Leonardi Hartley, tłum. A. Byra, Warszawa 2019.

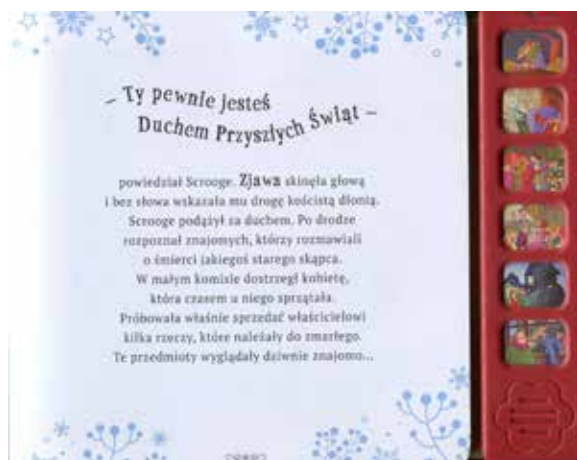
Il. 11. *Opowieść wigilijna*, oprac. Estudio Fénix, tłum. A. Paleta, Warszawa 2021, s. 18

Il. 12. Figurka Scrooge'a dołączana do wydania Hachette

Przywołane edycje co do zasady zachowują podstawowy korpus fabularny opowieści Dickensa. Scrooge, skąpiec, w ciągu nocy nawiedzany przez ducha zmarłego współnika i trzy duchy świąteczne, przechodzi przemianę wewnętrzną i zaczyna inaczej postępować. I choć tłumaczenia i skróty można oceniać różnie (np. w edycji wydawnictwa Oleśkiewicz duchy świąt zostały zastąpione duszami), to jednak zasadnicza wymowa i znaczenie tekstu nie uległy zmianie. Na rynku czytelniczym są jednak wydania, w przypadku których pytanie o granice ingerencji w tekst i przesłanie oryginału (modyfikowane czy to w warstwie tekstowej, czy za sprawą ilustracji) nabiera szczególnie istotnego znaczenia. Dotyczy to m.in. edycji przygotowanej przez wydawnictwo Videograf i dwóch edycji disneyowskich.

Przywołane edycje
co do zasady
zachowują
podstawowy
korpus fabularny
opowieści Dickensa

Il. 13. Ch. Dickens, *Opowieść wigilijna*, adaptacja S. Leonardi Hartley, tłum. A. Byra, Warszawa 2019, s. 23. Wytłuszczono słowo „Zjawa”, które powiązano z przedostatnim obrazkiem na listwie z dźwiękami

Il. 14. Spotkanie Scrooge'a z duchem Marleya; *Opowieść wigilijna według Karola Dickensa*, Katowice 1994, s. 11

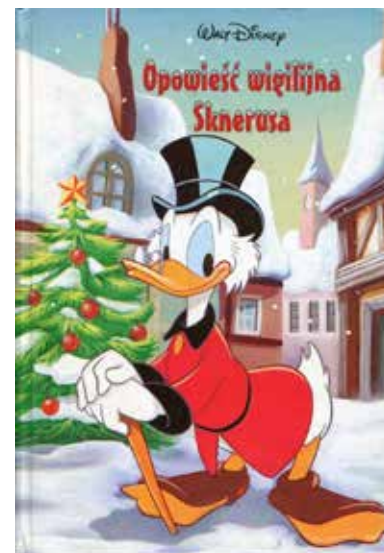
W tym pierwszym wydaniu, opracowanym przez Wiesławę i Marka Kamieńskich²⁶, główna oś fabularna opowieści Dickensa zostaje zachowana, choć zaproponowane przez opowiadających ilustracje przenoszą historię do świata zwierząt. Scrooge staje się rudym lisem w zielonym fraku, kvestorami są borsuk i dog, kancelista Bob Cratchit jest szczurem, duch Marleya pandą, duchy świąt minionych i świąt teraźniejszych okazują się zaś ptakami (zob. il. 14).

Od wydawnictw disneyowskich otrzymujemy natomiast dwa warianty: *Opowieść wigilijną Myszki Miki* oraz *Opowieść wigilijną Sknerusa*. W tej pierwszej wersji, opowiedzianej przez Małgorzatę Strzałkowską²⁷, Scrooge to Kaczor Sknerus, Bob Cratchit to Myszka Miki, duch Marleya to Goofy, a siostrzeniec Fred to Kaczor Donald (który w połowie książki przestaje być Fredem, a staje się ponownie Donaldem; zob. il. 15).

W tej wersji Scrooge/Sknerus zmienia się pod wpływem kontaktu z duchami. W *Opowieści wigilijnej Sknerusa* ten element fabuły został pominięty, a w zasadzie zastąpiony przez sny (jeden dotyczący minionych świąt i drugi ukazujący teraźniejsze święta)²⁸. To nie jedyna modyfikacja. Z tych najważniejszych warto jeszcze odnotować, że siostrzeniec Sknerusa Donald jest jednocześnie jego kancelistą (pominięto postać Boba Cratchita). Nie ma on syna Tima, tylko trzech siostrzeńców: Hyzia, Dyzia i Zyzia. Choruje, ale nie poważnie, gdyż jest tylko przeziębiony (zob. il. 16).

Il. 15. Spotkanie Scrooge’a (Sknerusa) z Fredem (Donaldem); *Opowieść wigilijna Myszki Miki*, s. 21

Il. 16. *Opowieść wigilijna Sknerusa*, Klub Książek Disneya 1997

²⁶ *Opowieść wigilijna według Karola Dickensa*, tekst i ilustracje W. i M. Kamieńscy, Katowice 1994.

²⁷ *Opowieść wigilijna Myszki Miki*, opowiada M. Strzałkowska, Warszawa 2018.

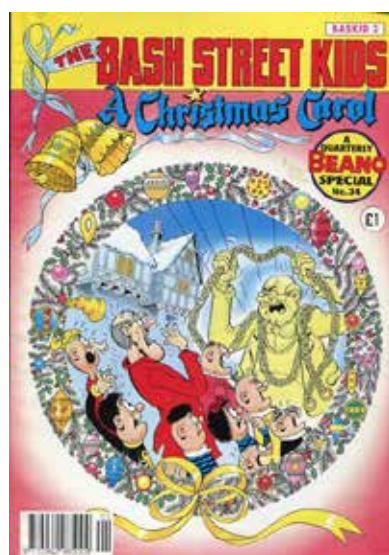
²⁸ *Opowieść wigilijna Sknerusa*, tłum. M. Karpiński, Klub Książek Disneya 1997.

Komiksy i *graphic books*

Dostępny na polskim rynku wydawniczym komiks na podstawie *Opowieści wigilijnej* Dickensa jest tłumaczeniem francuskiego oryginału²⁹ (zob. il. 17). Na rynku bez problemu można znaleźć edycje niepolskojęzyczne (zob. il. 18–19), a także adaptacje takie jak *Opowieść wigilijna* Muppetów (zob. il. 20). Z interesujących edycji uwagę zwraca również wydanie *A Guinea Pig Christmas Carol*, w którym bohaterów skróconej wersji Dickensowskiej historii odgrywają realne świnki morskie ubrane w specjalnie dla nich uszyte stroje³⁰ (zob. il. 21).

Il. 17. Fragment polskiej edycji francuskiego komiksu *Opowieść wigilijna*

Il. 18. *The Bash Street Kids. A Christmas Carol*, retold S. McCullar, London 1991

Il. 19. Ch. Dickens, *A Christmas Carol*, Ludlow 2022

Il. 20. *The Muppet Christmas Carol*, retold B. Vitale, San Rafael 2019

²⁹ Ch. Dickens, *Opowieść wigilijna*, adaptacja P. Buendia, rysunki J.-M. Stalner, tłum. M. Pruszczyk, Warszawa 2024.

³⁰ *A Guinea Pig Christmas Carol*, adaptacja X. S. Stewart, London 2018.

Edycje dwujęzyczne i anglojęzyczne ze słownikiem

Wydania dwujęzyczne *Opowieści wigilijnej* najczęściej są przygotowywane dla odbiorcy uczącego się języka angielskiego. W zależności od edycji albo czytelnik otrzymuje tekst w dwóch wersjach językowych (polskiej i angielskiej), albo tylko po angielsku ze słownikiem, z ćwiczeniami, czasami krzyżówkami itp. Do tych pierwszych wydań należą publikacje wydawnictwa 44.pl (zob. il. 22–23). Te drugie reprezentują m.in. edycje wydawnictwa Edgard (zob. il. 24), [ze słownikiem] (zob. il. 25), Poltext (zob. il. 26).

Wydania okolicznościowe

Opowieść wigilijna Dickensa to historia, która jest interpretowana m.in. w duchu chrześcijańskim jako opowieść o nawróceniu. Nic dziwnego, że w tym ujęciu oraz w nawiązaniu do tematyki historycznej wydawcy przygotowują edycje związane z Bożym Narodzeniem. Jednym z pomysłów jest takie opracowanie tekstu, aby stał się on rodzajem kalendarza adwentowego, w którym opowieść dzieli się na dwadzieścia cztery części. Dzięki temu czytelnik może przygotowywać się przez cały grudzień na nadejście świąt (zob. il. 27–28).

Opowieść wigilijna
Dickensa
to historia,
która jest
interpretowana
m.in. w duchu
chrześcijańskim
jako opowieść
o nawróceniu

Il. 21. Scrooge i Fred; *A Guinea Pig Christmas Carol*, s. 9

Il. 22. Ch. Dickens, *A Christmas Carol. Opowieść wigilijna*. Adaptacja w wersji angielsko-polskiej, adaptacja P. Lagendijk, tłum. redakcja, Kraków 2023

Il. 23. Początek *Opowieści wigilijnej*; *A Christmas Carol*. *Opowieść wigilijna w wersji angielsko-polskiej*, adaptacja P. Lą-gendijk, tłum. redakcja, [s.l.] 2015, s. 4–5

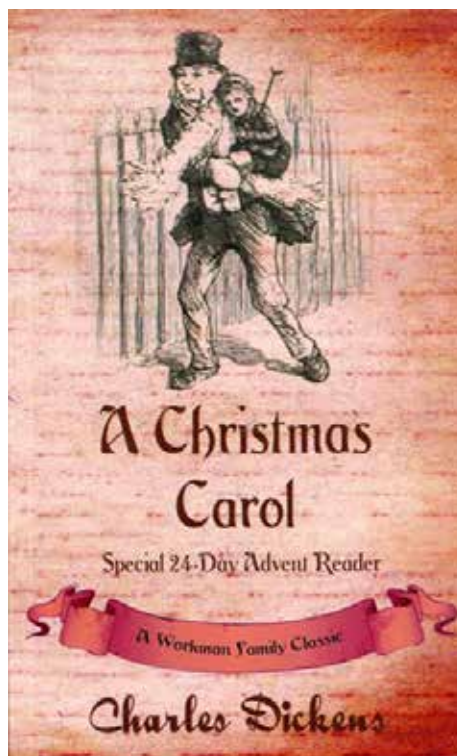
Il. 24. Fragment *A Christmas Carol*. *Opowieść Wigilijna*, adaptacja P. Leszczyński, Warszawa 2023

Il. 25. Ch. Dickens, *A Christmas Carol*. *Opowieść Wigilijna z podręcznym słownikiem angielsko-polskim*, red. J. Barańska i S. Ogińska, Ruda Śląska 2016

Il. 26. *A Christmas Carol*. *Opowieść wigilijna w wersji do nauki angielskiego*, oprac. M. Fihel, D. Jemielniak i G. Komerski, War-szawa 2016

Il. 27. Ch. Dickens, *A Christmas Carol. Special 24-Day Advent Reader*, adaptacja F. Gooden, [s.l.] 2015

Il. 28. Ch. Dickens, *Ich werde Weihnachten im Herzen tragen* Charles Dickens' *Weihnachtsgeschichte in 24 Kapiteln*, adaptacja G. Wermeier-Kemper, Münster 2023

„Edycje” fragmentów

Niektóre publikacje i artefakty zawierają fragmenty tekstu *Opowieści wigilijnej*, nawiązują do niej w zakresie treści i formy. Tu na uwagę zasługuje m.in. kolorowanka dla dorosłych opracowana przez wydawnictwo Zielona Sowa (zob. il. 29) czy... rajstopy damskie firmy Calzedonia. W kolorowance zostało umieszczonych zaledwie kilka zdań powiązanych z fabułą oraz kilkadziesiąt ilustracji. Na rajstopach wyhaftowano natomiast fragment *Opowieści wigilijnej* – ten, w którym siostrzeniec stara się przekonać Scrooga'a do uznania okresu świąt Bożego Narodzenia za szczególny czas, wart wyjątkowego celebrowania. Tekst podzielono na krótkie wersy, tak aby zmieścił się na nogawce rajstopy (zob. il. 30).

But I am sure I have always
thought of Christmas time,

when it has come round –
apart from the veneration
due to its sacred name and origin,

if anything belonging to it
can be apart from that –
as a good time;

a kind, forgiving, charitable
pleasant time: the only time I know of,
in the long calendar of the year

when men and women
seem by one consent
to open their shut-up hearts freely,

and to think of people below them
as if they really were fellow-
-passengers to the grave,

and not another race of creatures
bound on other journeys.

Ch. Dickens, *A Christmas Carol*

Il. 29. *Opowieść Wigilijna*. *Magia kolorowania*, tłum. M. Filipczuk, Warszawa 2016, s. 14

Il. 30. Rajstopy damskie, firma: Calzedonia, Italia, 2024

Podsumowanie

Powyższy, siłą rzeczy dość pobieżny przegląd pokazuje, że z jednej strony kreatywność wydawców i twórców gadżetów oraz artefaktów jest nieograniczona. Z drugiej zaś potwierdza niesłabnące zainteresowanie czytelników ponadczasową opowieścią stworzoną przez Dickensa. Jej dostępność w domenie publicznej, inspirująca siła i nieodparty urok to elementy, dla których kolejni wydawcy poszukują nowych form edycji i przybliżania jej różnym grupom odbiorców. Chcąc zbadać ten problem głębiej – wychodząc poza obszar wydawniczy – warto by pochylić się także nad audiobookami i słuchowiskami, adaptacjami filmowymi i teatralnymi, e-bookami, gram i gadżetami (Scrooge jest postacią, którą można znaleźć np. na T-shirtach i bluzach, występuje jako figurka, jest bohaterem

zestawu klocków Lego, pojawił się na brytyjskich monetach i przedmiotach codziennego użytku typu talerze, kubki i dzbanki do herbaty) itp.

A nawet pozostając jedynie w obszarze wydawniczym i ograniczając się tylko do publikacji papierowych, można wskazać wiele problemów, które wymagałyby zbadań. Pierwszym z nich byłaby ciągle nieustalona liczba tłumaczeń *A Christmas Carol* na język polski. Drugim – ustalenie autorstwa części przekładów anonimowych z początku XX wieku. Trzecie zagadnienie to odnotowanie całkowitej liczby wydań (rzecz – jak się wydaje – nie do zrobienia, jako że niekiedy *Opowieść wigilijna* była wydawana np. jako dodatek do gazet codziennych dziś już nieistniejących). Czwarte – porównanie i ocena poszczególnych tłumaczeń i wersji skróconych (wierność wobec oryginału, skala zmian, inwencja twórcza tłumaczy). Wreszcie należałoby zająć się ilustracjami i ich znaczeniem dla odbioru tekstu oraz recepcją krytyczną i szkolną (*Opowieść wigilijna* wciąż jest na liście lektur). A to tylko niektóre problemy.

Key Words: Charles Dickens, *A Christmas Carol*, translations, illustrations, adaptations, bilingual editions

Abstract: The text discusses various editions and adaptations of *A Christmas Carol* by Charles Dickens. They are classified according to the fidelity of the translation, illustrations (original *versus* new), degree of abridgment (simplified versions for children), adaptations (comics), bilingual editions, seasonal editions (Advent calendars), and the use of fragments on artifacts. The author showcases the wealth of editions, the creativity of publishers, and the unabated interest of readers, suggesting further research on translations and the reception of different editions.